

Nr 29

Av herrar Börjesson i Falköping och Hamrin i Jönköping, om ersättning ur dödsbo till husföreståndarinnor m. fl.

Det finns ingen lag som direkt tillgodoser den kategori arbetstagare som i vedertagen bemärkelse går under benämningen »husföreståndarinna». Hembiträdeslagen av den 30 juni 1944 undantar uttryckligen »hushållerska eller annan, som självständigt sköter hemmet i husmoders ställe», från det skydd och den trygghet nämnda lag avser att ge en viss grupp arbetstagare.

Undantaget kan i sitt sammanhang synas oväsentligt, men så är ingalunda fallet i praktiken. Det finns ett otal exempel på kvinnor som trätt till i husmors ställe och under en lång följd av år med ansvar och kunnsighet handlagt skötseln av hemmet mot endast fritt vivre och måhända i vissa fall en ringa kontant lön. Detta på grund av att husfadern (änkeman, fränskild eller untkarl) mer eller mindre låtit vederbörande förstå, att hon skulle bli rikligt ihågkommen vid hans bortgång. När så husfadern dör, finns det emellertid inget testamente eller andra handlingar som ger stöd för hans uttalande om gottgörelse till husföreståndarinnan. Därmed har denna inga bevis att grunda ett berättigat anspråk på.

Beklagligt nog händer det också att arvingarna i de flesta fall vägrar godkänna anspråk från husföreståndarinnas sida på skälig lön, även om denna begränsar sig till endast t. ex. de tio sista åren. Den vanliga invändningen från arvingarnas sida är, att »någon lön inte varit avtalad eller förutsatt».

Husföreståndarinnan ställs då inför alternativen att antingen helt avstå från alla anspråk, att ta emot en liten »nådegåva» eller att driva ärendet till process. Med hänsyn till att utgången av en process dels är oviss och dels också psykiskt påfrestande böjer sig vederbörande för att ta emot en erbjuden »nådegåva», samtidigt som hon också därmed ställer sig i tacksamhetsskuld till arvingarna.

Exempel saknas emellertid inte heller på hur stoltheten hos vederbörande bjudit att tacka nej till dylika nådegåvor. Husföreståndarinnan menar därmed att respektive arvingar inte vill uppskatta ett mångårigt, plikt-troget och uppoffrande arbete. Det har dessutom hänt att ett sådant bemötande lett till att husföreståndarinnan i sin förtvivlan över den kallsinnighet som mött henne tagit sitt liv.

Enligt vår mening är de påtalade bristerna i gällande lagstiftning av

så allvarlig karaktär att de snarast bör elimineras. Detta kan inte ske under hänvisning till att frågan kan och bör lösas med regelrätt anställningsavtal från fall till fall. Erfarenheterna har bekräftat att ett sådant resonemang är ett rent önsketänkande. Vid en husmors bortgång träder någon — ofta inom den närstående slakten eller bekantskapskretsen — till utan att man vid det tillfället upprättar något direkt avtal om löneförmåner. I en trängd situation vill vederbörande hushållerska inte heller göra anspråk härpå. Och så fortsätter hon sitt uppoffrande arbete år efter år.

Förhållandet är i många fall enahanda när det gäller hemmavarande döttrar. En eller ett par stannar kvar i hemmet för att hålla ihop det hela. Även om resurserna skulle medge det, erhåller de hemarbetande barnen oftast ingen regelmässig ersättning för sitt arbete. Då likvida medel saknas får de nöja sig med fickpengar då och då.

Om vid arvskifte efter den sist avlidne dennes hemmavarande barn kommer med anspråk på lön för ett visst antal år blir detta ofta nog avvisat av övriga syskon, som lämnat hemmet, med motivering att de hemmavarande ju haft mat, kläder och husrum. En sådan attityd från syskonens sida är ingalunda ovanlig.

I detta sammanhang bör också uppmärksammas att den hemmavarande dottern i måhända de allra flesta fall avstått bl. a. från utbildning och tänkbart förvärsarbete för att helt ägna sig åt sina gamla föräldrar under deras ålderdom. På så sätt har hon inte heller kunnat få någon som helst yrkesutbildning. Det är ett förhållande som man inte tar hänsyn till när vederbörande söker göra anspråk på ersättning. Att hon efter alla uppoffringar står där med två tomma händer får hon med andra ord skylla sig själv för.

Enligt vår uppfattning synes det som redan nämnts uppenbart att man antingen genom tillägg i ärvdabalken eller på annat sätt bereder denna kategori enskilda arbetstagare samma rättigheter och lika trygghet som lagstiftningen erbjuder övriga. Förslagsvis anser vi att t. ex. följande tillägg i ärvdabalken kunde ge det åsyftade resultatet: »Har familjemedlem, hushållerska eller annan den avlidne närstående person under en tid av minst ett år utfört arbete för den avlidnes räkning utan att därmed erhålla skäligen ersättning för sitt arbete, må vederbörande av boets behållning innan skifte företagits erhålla skäligen ersättning för utfört arbete.»

När det gäller att fastställa begreppet »skäligen ersättning» bör hänsyn tas till i orten gängse belopp, för så vitt viss reducering inte uppenbarligen föranleds av speciella omständigheter, underårighet eller dylikt.

Med hänvisning till vad ovan anförts hemställer vi,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om skyndsamt utredning och förslag rörande sådana lagbestämmelser, att person — husföreståndarinna eller hemmavarande barn — som utan lön eller med ringa lön under

längre tid haft vårdnaden om åldring eller sjuk person vid den vårdades bortgång ur boets behållning tillförsäkras skälig ersättning för det utförda arbetet.

Stockholm den 15 januari 1964

Bengt Börjesson
i Falköping

Yngve Hamrin
i Jönköping

Nr 30

Av herr Eriksson i Bäckmora m. fl., om arvsrätt för kommun i vissa fall.

(Lika lydande med motion nr 25 i Första kammaren)

Kvarlåtenskap efter person som avlidit utan efterlämnade legala arvingar tillfaller jämlikt ärvdabalkens 5 kap. 1 § allmänna arvsfonden, vars funktion närmare regleras i lag av den 8 juni 1928 om allmänna arvsfonden. Årligen tillföres arvsfonden 6 à 7 milj. kr. vartill kommer ränteinkomster om ca 1,5 milj. kr. Allmänna arvsfondens behållning uppgick per den 1 juli 1963 till 27,6 milj. kr. Totalt har drygt 80 milj. kr. i arvsmedel tillförts fonden sedan dess tillkomst.

Enligt den ovan åberopade lagen om allmänna arvsfonden § 1 skall av de medel som under ett räkenskapsår influtit vid årets utgång en tredjedel läggas till fonden och återstoden jämte årets avkastning vara tillgänglig för utdelning till skilda allmännyttiga ändamål. Emot bestämmelsen att en tredjedel av arvsmedlen under ett år tillföres fonden synes intet finnas att erinra. Beträffande bestämmelsen att återstående två tredjedelar jämte fondens avkastning av Konungen skall disponeras för utdelning till allmännyttiga ändamål kan vissa invändningar med fog anföras.

Huvuddelen av de utdelade medlen torde disponeras för ungdomsfostrande och ungdomssociala behov. På dessa områden spelar i dag de kommunala insatserna en mycket betydande roll. Jämfört med förhållandena vid tidpunkten för allmänna arvsfondens upprättande har förhållandena väsentligt förändrats i detta avseende. Det synes därför motiverat att en tredjedel av kvarlåtenskapen tillföres den kommun där arvsfallet uppstått, att disponeras för insatser i ungdomsvården, till ungdomsidrott, scoutkårer, religiösa samfund och nykterhetsorganisationer samt för främjande av tillkomsten av ungdomsgårdar etc.

För denna fördelning talar bl. a. hänsynen till den avlidne personen, som kanske under ett långt liv verkat inom kommunen. Eftersom kommunerna nu i allmänhet har resurser att ta hand om och nyttiggöra medel för ung-